Ľudové rozprávky 5 (Soľ nad zlato) :)

Soľ nad zlato

Jeden kráľ mal tri dievky, ktoré si varoval ako oči v hlave. Keď mu už údy slabli a hlava sniežikom pripadala, často mu prichádzalo na um, ktorá by z jeho troch dievok po jeho smrti kráľovnou byť mala. Ťažko mu bolo voliť medzi nimi, bo všetky boli driečne a všetky rovnako rád mal. Konečne mu prišlo na rozum, aby tú ustanovil za kráľovnú, ktorá by ho najradšej mala. Zavolal svoje dievky pred seba a takto im vravel:

„Dievky moje, starý som, vidíte, a neznám, či dlho ešte budem s vami. Chcem teda ustanoviť, ktorá z vás po mojej smrti kráľovnou bude. Skôr by som ale rád vedieť, dietky moje, ako ma ktorá ľúbite. Nuž, dcéra najstaršia, povedz ty najprv, ako ľúbiš svojho otca?“

„Eh, otče môj, milší ste mi nad zlato!“ odpovedala dcéra najstaršia a otcovi pekne pobozkala ruku.

„No, dobre; a ty, stredná, akože ty ľúbiš svojho otca?“

„Jaj, otče môj drahý, ja vás ľúbim ako môj vienok zelený!“ riekla tá stredná a ovíjala sa otcovi okolo hrdla.

„No, dobre; a ty, dcérko najmladšia, akože ty mňa, ľúbiš?“

„Ja, tatuško, ľúbim si vás ako soľ!“ povedala Maruška a pozrela milo na otca.

„Eh, ty naničhodnica, či ty otca len zatoľko máš ako soľ?“ rozkríkli sa na ňu staršie sestry.

„Veru ľúbim si ho tak, ako tú soľ!“ prisvedčila Maruška ešte raz a ešte ľúbeznejšie pozrela na otca.

Ale ani u otca nezdolala ničoho. Otec rozhneval sa náramne, že či dieťa len zatoľko má mať vlastného otca ako tú márnu soľ, ktorú každý medzi prsty berie a rozsýpa.

„Idi, idi mi z očí!“ okríkol sa na ňu, „keď si ma zaviac nevážiš, len ako soľ! Až nastanú také časy, že bude soľ viacej platiť ako zlato, potom sa ohlás, budeš kráľovnou.“

Maruška od ľútosti ani slova prerieť nemohla, keď otec jej lásku takto zaznával. Zvyknutá bola otcovo slovo navlas poslúchnuť a vedela, že by pred sestrami neobstála sa viac v dome, nuž zobrala svoje hábky a pobrala sa preč. Dala sa do povetria cez hory a doly, až prišla ďaleko do tmavého lesa. Tu – kde sa vzala, tam sa vzala – postavila sa jej do cesty stará žena.

„Maruška, Maruška, povedzže mi, kdeže ideš a čo si taká uplakaná?“

„Ach, starká moja, čože vám to mám rozprávať, keď vy mne spomôcť nemôžete!“

„Ej, devojno, lenže mne ty len rozpovedz svoju vec; azda nájde sa ti ešte u mňa porady. Či nevieš, že kde sú šedý, tam bývajú i vedy?“

Maruška rozpovedala staruškej všetku svoju príčinu, a len toho si žiadala ešte dožiť, aby otec presvedčil sa, že ho ona veru rada má. Staruška popredku vedela, čo jej Maruška má povedať, bo to bola múdra žena, veštica. Preto Maruške na všetko prisvedčila a volala ju hneď so sebou, aby stala u nej do služby. Maruška bola rada, že dakoho našla, komu vyžalovať sa mohla, a vďačne pobrala sa za starkou, kde táto pod lesnými svrčinami v malej chyžke prebývala. Čo majú, to dajú; nachovala aj starká Marušku, čím mohla, a tejto aj zišlo sa trocha občerstvenia, lebo bola už aj hladná aj smädná.

„A teraz,“ povedá starká, „zrezka do roboty. Len či mne ty znáš priasť, motať, navíjať, tkať? Či mi takto ovečky napasieš a či mi ich aj podojíš?“

„Neznám ešte, starká moja, ale naučím sa, len či mne vy to raz ukážete,“ povedala Maruška.

“No, veď ja ti to všetko poukazujem; až doba dobu nájde, zíde sa ti to dobre všetko.“

Copyright © 2013 - 2026 Encyklopédia poznania

I tak bola Maruška hneď do roboty ako osa; bo hoc ešte nevedela všetko, ako u chudobných ide, ale privykla hneď k všetkému. Vysúkané rukávy a biela zásterka k tomu svedčili jej ako na svet súcej devojnej.

Doma za ten čas bolo sestrám hrdo. Ustavične otca hladkali, kolo hrdla ovíjali sa mu a boli by ho vari zjedli od samej lásky, bo dával a strojil, čo len živo zažiadalo sa ktorej z nich. Najstaršia obliekala sa čo deň do drahších šiat a našila sa zlatom; prostredná vystrájala hostiny a tance; obe si hoveli, ako si kedy zamysleli. Skoro obadal sa otec, že staršej dcére milšie je zlato ako otec, a keď mu prostredná vyjavila, že by rada ísť za muža, poznal, že so zeleným vienkom skoro aj láska k otcovi uvädne. Naraz mu prišla na um aj Maruška, ale čože? O tej už nebolo ani rozprávky.

„Eh, čo?" zaháňal si pamiatku na ňu. „Veď ma len tak rada mala ako márnu soľ."

Raz mala byť v zámku zasa veliká hostina, vari i vohľačia mali už prísť tej strednej. Tu priletí kuchár ako bez duše.

„Pane kráľu," jachtal, „veliká galiba, veliká galiba!"'

„Nuž čože ti je, vari si rozum potratil?" povie kráľ.

„To, to, pane kráľu, rozum mi zastáva. Všetka soľ, čo sme mali, či rozmokla sa, či len ako prepadla sa do zeme, ale niet jej viac ani omrvinky. Čím ja budem soliť?"

„Ale si ty blázon! Nuž pošli pre druhú!"

„Kdeže pošlem, keď tak stalo sa v každom dome a v celej krajine soli niet!"

„Nuž soľ voľačím inším, alebo var také jedlá, do ktorých soli netreba!" odpral konečne nevrlý kráľ kuchára od seba.

Kuchár si pomyslel, ako pán káže, tak byť musí, a varil jedlá bez soli; najprv aké mu prišlo, potom samé sladké. Boli to divné hostiny, neslané! A hostia pomaly porozchodili sa od kráľa a noví neprichodili viac. Načo by aj, keď tu ani toho nemohlo byť, čoho inde u najchudobnejšieho, „chleba so soľou a s dobrou vôľou". Omrzelý chodil kráľ; dcéry boli ako oparené, kde podeli sa im ich zlaté časy! Ba, hľa, zlata dosť, ale soli ani omrvinky a čo by vari kraj sveta boli po ňu posielali. Tá zmizla a zmizla!

Pomaly odpadala ľuďom všetka žiadza na jedlá: len už tej soli čo len ako márny mak bol by si každý žiadal na jazyk. Ešte aj statky trpeli, kravy a ovce dojiť prestali, pretože nemali soli. Ľudia chodili ako omámení a padali do chorôb. Kráľ a jeho dievky vyzerali už len ako tône, ani by ich už nebol poznal od choroby. Bola to božia kára na celú krajinu. Za omrvinku soli boli by teraz zlatom odvážili toho, kto by im ju bol doniesol.

Teraz poznával kráľ, aký vzácny dar boží je soľ, ale biedu svoju bol by ešte pretrpel, keby mu Maruška nebola na svedomí bývala, a akú jej krivdu urobil!

Medzitým našej Maruške vodilo sa veľmi dobre. Nebolo takej roboty, ktorú by nebola naučila sa a k čomu by nebola privykla; o biede neznala nič. Nevedela ani o tom, čo porobilo sa v otcovskom dome a v jeho krajine. Ale múdra žena o všetkom vedela, aj kedy je čomu čas. Preto raz zavolala Marušku a takto jej povedala:

„Dievka moja, veď som ti vravela, že doba dobu nájde, čo celý svet prejde; doba tvoja došla, čas je, aby vrátila si sa domov."

„Ach, staruška moja dobrá, akože ja pôjdem domov, keď ma otec nechce?" povedala Maruška a pustila sa do plaču.

„No len neplač, dievka moja, všetko bude ešte dobre. Stala sa tam soľ drahšia nad zlato; smieš sa i ty hlásiť k otcovi."

A s tým rozpovedala veštica všetko, o čom ešte Maruška neznala, a naostatok doložila:

"Statočne si mi slúžila; nuž vrav už teraz, čo si žiadaš za tú vernú službu?"

„Dobre ste ma radili, dobre ste ma chovali, stará matko! Za všetko vám iba ďakujem. Nič si nežiadam, iba za zmeň soli, čo by som otcovi doniesla výsluhu."

„A inšieho nič si nežiadaš? Či nevieš, že ti ja všetko môžem vykonať?" spytovala sa ešte raz múdra žena.

„Nič nežiadam viac, len tú soľ!" odpovedala Maruška.

„Nuž, keď si tak vážiš soli, nech ti nikdy nechýba," vravela naposled veštica. „Ale ti nič viac nedám len tento

prútik. Ako najprv vietor od poludnia dúchať bude, idi po vetre, idi cez tri doliny, cez tri vrchy; potom zastaň a šibni tým prútikom na zem! Kde šibneš, tam otvorí sa zem, a ty idi dnu! Čo tam nájdeš, všetko tvoje; to tebe bude za svadobné rúcho."

Poďakovala sa Maruška za všetko; vzala sebou zlatý prútik i plnú sajdačku soli a smutno brala sa preč – smutno veru, bo jej u staruškej vždy dobre bývalo. Ale tešila sa, že veď nelúči sa na večnosť s dobrou starkou, že si ešte príde pre ňu, len či doma otec udobrí sa. Staruška len usmievala sa na to a vravela jej:

„Zostaň ty len, dievka moja, dobrá a statočná, a dobre ti bude naveky. O mňa netráp sa ani najmenšie!"

Medzi rozprávkou došli až na pokraj lesa. A keď tu Maruška ešte raz chcela dobrej starkej ďakovať, už tej viac nebolo, – kde zmizla, tam zmizla, ale Maruška ostala samotná ako prst. Tým hlasnejšie vzdychlo sa jej teraz za otcom, – i zrezka pospiechala v tú stranu ku otcovmu zámku.

Došla medzi svojich, ale jednak že ju už dávno nevideli, jednak že mala hlavu v obrúsku zavinutú, nepoznali ju, ani ju nechceli pustiť pred kráľa.

„Ej, lenže ma pusťte," nástojila Maruška, „veď ja nesiem pánu kráľu dar nad zlato, a to taký, čo od toho lieku iste vystrábi sa!"

Riekli to kráľovi a ten hneď prikázal, aby ju k nemu pustili. Keď k nemu prišla, žiadala, aby jej podali chlieb. Krá! jej ho kázal priniesť, lež vzdychlo sa mu pritom zhlboka:

„Chleba máme, ale soli nemáme!"

„Čo nemáme, to mať môžeme!" riekla Maruška, odkrojila otulec chleba, rozviazala sajdačku, posypala chlieb a podala kráľovi.

„Soľ!" zaradoval sa kráľ. „Ej, ženička, to je vzácny dar; ako sa ti odmením? Žiadaj, čo len chceš, všetko dostaneš!"

„Nič nežiadam, tatuško, len ma radi majte ako tú sol!" povedala Maruška takým milým hlasom, ako dakedy hovorievala k svojmu otcovi, a hlavu si odkryla.

Tu kráľ div neomdlel od radosti, keď si poznal svoju drahú Marušku. Prosil ju, aby nebanovala, čo stalo sa. Ona si otca len láskala a objímala a toho milého oka svojho ani nepustila z neho. „Veď to, vraj, všetko dobre stalo sa!"

Roznieslo sa hneď po zámku i po meste, že najmladšia kráľova dcéra prišla a že priniesla soli. Tomu každý zaradoval sa. Radovali sa aj Maruškine sestry, nie tak sestre, ako tej soli, že ešte aj im dostane sa aspoň obliznúť. A Maruška zabudla na príkorie, čo jej sestry robili, a uvítala aj tieto osoleným okrúškom chleba. A každému, kto len prišiel, nadelila soli zo svojej sajdačky. A keď otec v strachu, aby zasa neostali bez soli, napomínal, aby všetku preboha nerozdala, „že, vraj, pomaly s dobrým", ona vždy len to odpovedala:

„Dosť jej tu ešte, tatuško!"

A naozaj, čo by jej koľko bola odberala, vždy ešte dosť soli mala pre každého, len ako by to naveky bolo v tej sajdačke. Všetko okrialo ako na slnci!

I kráľa všetka choroba pominula, len akoby ju bol z neho zosňal. V radosti nad tým dal zvolať staršie hlavy

mesta i krajiny a Marušku ustanovil za kráľovnú. Tu, keď Marušku za kráľovnú pod vysokým nebom vyhlásili, pocítila ona, že jej teplý vetrík zavial do tváre; dul od poludnia. Zverila sa hneď otcovi so všetkým, čo a ako jej múdra žena naručila. Šla po vetre, a keď prešla tri doliny a tri vrchy, zastala s prútkom a šibla ním na zem. Ako šibla, rozstúpila sa zem a Maruška vnišla pravo do zeme.

Zrazu – ani nevedela, kde sa tam vzala – prišla do veličiznej paloty, ktorá bola celá ako z ľadu: povala, steny a podlaha, všetko to lisklo a blyšťalo sa, akoby bolo iskry sypalo. Po stranách boli také lesklé štôlne a z týchto pribehúvali maličičkí ľudíci s horiacimi kahancami a Marušku vítali:

„Vitaj nám, vitaj, kráľovno, už ťa čakáme; naša pani nám prikázala, aby sme ťa všade povodili a všetko ti ukázali, lebo že je to všetko tvoje!"

Tak okolo nej štebotali, kahancami harcovali a točili, po stenách hore-dolu lazili ako mušky, a steny ligotali sa kolom dokola ako drahé kamenie. Maruška chodila ako oslepená toľkou krásou. Ľudíci vodili ju po chodbách a štolniach, kde z povalín viseli ľadové strechulce, blyštiace sa ako len to striebro. Zaviedli ju aj do záhrady, kde boli červené ľadové ruže, stokrásky a všelinejaké kvety nä podiv sveta. Ľudíci odtrhli najkrajšiu ružu a podali svojej novej kráľovnej. Ona privoňala, ale ruža nevoňala.

Copyright © 2013 - 2026 Encyklopédia poznania

„Ale, čože je toto?“ opytovala sa kráľovná. „Veď som ja ešte nikdy takú krásu nevidela!“

„Toto je všetko soľ!“ odpovedali jej ľudíci. „Aleže či ozaj? To že rastie soľ?“ divila sa kráľovná a myslela si, že by škoda bolo z toho i najmenšie brať. Ľudíci ale uhádli, čo myslí, a volali: „Ba len ber, Maruška; ber len, koľko páči sa ti; nikdy nedoberieš sa jej, nikdy viac neschybne ti!“

Maruška pekne poďakovala sa ľudíkom, odobrala sa od nich a vyšla von zo zeme. Ale zem zostala za ňou otvorená.

Keď vrátila sa domov a otcovi ružu ukázala a všetko mu rozpovedala, tu videl kráľ, že veru tá staruška z chyžky jeho dcéru bohatším svadobným rúchom obdarovala, ako by ju on bol mohol vystrojiť. Ale ani Maruška na staruškú z chyžky nezabúdala. Dala hneď zapriahnuť do krásneho koča a pobrala sa aj s otcom staruškú vyhľadať, že si ju nikdy viac od seba nepustia.

Dobre vedela Maruška cestu, dobre poznala v lese každý chodníček, ale čo sto ráz krížom-krážom poprechodili les, na všetky strany ako makové zrno vyzerali, o chyžke nebolo ani znaku a o staruškej ani hlásku. Len teraz presvedčili sa, čo to bola za staruška a že by všetko hľadanie daromné bolo. Vrátili sa domov. V darovanej sajdačke viac soli nebolo, ale Maruška vedela už, kde soľ rastie: brali, brali, a nikdy nedohrali sa jej, nikdy viac im nechýbala.

Copyright © 2013 - 2026 Encyklopédia poznania